

KARACADAĞ

DİYARBAKIR HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

En Büyük Bayramımız
Dil Devrimi münasebetle
Okan bir dile doğru
Lice - Hani civarında eski eserler
İstiklâl Marşı
Diyarbakırlı bilginler ve ozanlar
Köye ve köylüye koşalım
Halkevinde sahne
30 Ağustos
İdeal varlık
Bibliyografya

Ömer Öner
K. Baykal
Ş. Kavut
K. Baykal
İhsan Ünal
Ş. Kavut
Dr Şâkrü Kaya
Sadık Özbek
C. Güvenç
Faik İnanc
K. Baykal

SAYI: 21

29 BİRNCİ TEŞRİN 1939

CİLT : 2

DİYARBAKIR BASIMEVİ

Yazı Hey'eti

Kâzım Baykal — Şeref Kışmır — SüheylBeken — Ömer Öner —
Süleyman Savcı — A. Şevket Kavut — Sadık Özbek.

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

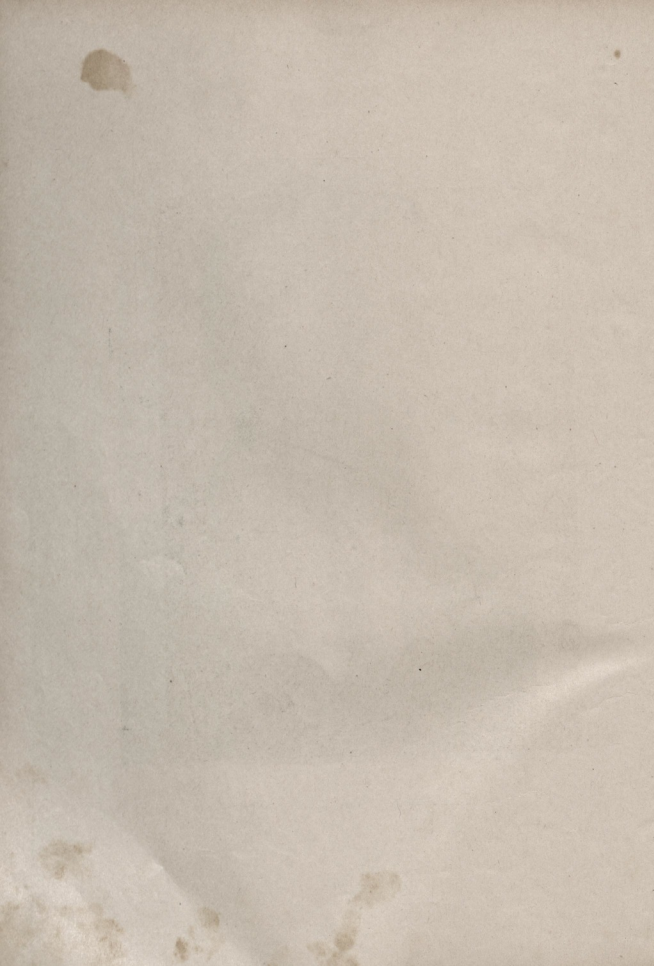
Umumî Neşriyatı İdare Eden
AGÂH ARMAN

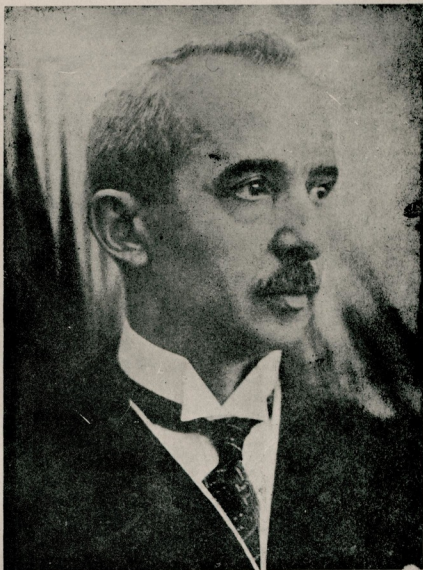
Abone Şartları : Yıllığı 100 Kuruş 6 Altı aylığı 50 Kuruş Fıatı 10 Kuruş.

Abone olmak isteyenler Diyarbakır Halkevi başkanlığına müracaat etmelidir.

Cümhuriyetin Banisi Ebedi Şef Atatürk

Millî Şef Cemal İsmail

KARACADAĞ

Diyarbakır Halkevi Tarafından ayda bir Çıkarılır

EN BÜYÜK BAYRAMIMIZ

Ö. Öner

29 - Birinci teşrin - 1939
günü Cümhuriyetimizin 16 me
yıldönümünü idrak etmiş bu-
lunuyoruz. Bu ışıklı yıldönü-
mün kutlulanmasından müte-
vellit bütün bir Türk ulusu
sevinç ve neşe kaynağı hal-
inde canlı ve hareketlidir.
Bu gün biz en büyük bayra-
mımızı kutluluyoruz. Her Türk-
kûn teneffüs ettiği 29 ilkteş-
rinin ılık havası onun göksüne
milli hakimiyetinin aşınmaz
selabetini dolduruyor.

Milli varlığımızın hakiki
inkışaflarını ve pek büyük
terakki hamlelerini yıl geç-
tikçe biraz daha kuvvetli ve
biraz daha geniş ve sümüllü
olarak bütün cihana göster-
mekten geri durmuyoruz. Cü-
mhuriyet kükümetinin kurulu-
şunun şu "16., yılı zarfında,
Türk dünyasında pek büyük
işler başarıldı. ve hakikaten
pek büyük terakkiler kayde-

dildi. Şu kısa bir zaman için-
de başarılan bu ileri hareket-
ler sayısızdır. Bu gü asrın
en son cihazile çelikleşen bü-
yük bir orduya malikiz; Dünkü
kuş uçmaz, kervan geçmez
yollarda şimdi trenlerin say-
hası çınlıyor; Türk parasını
bir milli haysiyet timsali gibi
yüksek tutan iktisaf ve mu-
vazenesi ancak Cümhuriyet
yıllarının mahsulüdür; Fabri-
kalarımız, bankalarımız mem-
leketi artık büyük sanayi ve
ticaret ülkelerinin hizasında
bulunduruyor.

Bunlar maddi hayatımızda
birer hakiki varlık, yıkılması
inkâmı bulunmayan birer kale
şeklinde yükseliyor; bunlar,
maddi varlığımızın her gün
bir kat daha kuvvetlendiğini
canlı misallerle ispat ediyor.
Bununla beraber biz, terakki-
yatın maddi safhalarında ham-
leler yaparken, manevi olan

kısımları da elde esas tutmak-
tayız. Bir memleketin mede-
niyet ve insanlık sahasındaki
ilerleyişlerini sadece maddi
neticelerle ölçmekte tam bir
isabet yoktur. Maddi ve teknik
terakki hiç bir zaman kültür
sayılmaz. İnsanların yüksel-
me derecelerini manen eriş-
tikleri seviyelerde aramak
icabetmektedir. Bundan dola-
yırki nurlu cümhuriyeti-
mizin ulusumuza bahşettiği
hakiki terakkiyi bihakkınölçe-
bilmemiz için manevi yükseliş-
lerimizi de ayrıca tetkike
koyulmamız lazımgelmektedir.

Burada hemen ilâve edelimki
gün geçip yıllar biri birlerini
kovaladıkça milli kültürümüz
ölçülmez bir varlık halinde
kendini gösteriyor. Her doğan
yeni bir güneş bir başka fi-
kir, bir başka dimağı aydın-
latıyor. Asırların hurafeleri
altında ezilen şark kadını
münevver Türk kadınının reh-
berliğile insanlık ve vatandaşlık
haklarını ihraz ediyor. Cüm-
huriyet Türkiyesi yalnız ka-
dınlık inkilâbile değil; tekmil
içtimai hamleleriyle bütün şark
dünyasına örnekler gösteriyor.

İşte biz böylece gidiyoruz.
Ebedi Şef Yüce Atamızın
verdiği bir hızla.. Çünkü O,
pek ağır paha ve pek büyük
emeklerle meydana getirilmiş
olan aziz Cümhuriyeti bize

emanet ederken demiştiki :

"Ey Türk gençliği! birinci
vazifen, Türk istiklâlini, Türk
Cümhuriyetini, ilelebet, muha-
faza ve müdafaa etmektir."

"Mevcudiyetinin ve istiklâ-
linin yegâne temeli budur. Bu
temel senin en kıymetli hazi-
nendir. İstikbalde dahi, seni
bu hazineden mahrum etmek
istiyecek, dahili ve harici bed-
hahların olacaktır. Bir gün,
istiklâl ve cümhuriyeti müda-
faa mecburiyetine düşersen,
vazifeye atılmak için, içinde
bulunacağın vaziyetin imkân
ve şeraitini düşünmiyeceksin!
Bu imkân ve şerait çok na-
müsait bir vaziyette tezahür
edebilir. İstiklâl ve cümhuri-
yetine kast edecek düşmanlar,
bütün dünyada emsali görül-
memiş bir galibiyetin mümes-
sili olabilirler. Cebren ve hile
ile aziz vatanın, bütün kaleleri
zaptedilmiş, bütün tersaneler-
ine girilmiş, bütün orduları
dağıtılmış ve memleketin her
köşesi bilfiil işgal edilmiş ola-
bilir. Bütün bu şeraitten daha
elim ve daha vahim olmak
üzere, memleketin dahilinde,
iktidara sahip olanlar gaffet
ve dalalet ve hatta hiyanet
içinde bulunabilirler. Hatta bu
iktidar sahipleri şahsi menfa-
atlarını, müstevlilerin siyasi
emellerile tevhit edebilirler.
Millet, Fakru zaruret içinde

harap ve bitap düşmüş olabilir”

“Ey Türk istiklâlinin evladı! işte; bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen Türk istiklâl ve Cümhuriyetini kurtarmaktır. ! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur. ”

Ebedî Şef Büyük Atanın aziz ruhları müsterih olsunlar. Bu büyük hal ve şartlara, karşı koyabilmemiz için bu gün dünden daha çok dinç ve da-

ha çok kuvvetli bulunuyoruz. Yeterki, başımızda en yakın arkadaşı büyük kahraman millî şefimiz İsmet İnönü bulunmaktadır.

En büyük bayramımızı kutladığımız bu mutlu günümüzde Atamızın aramızdan eksilen mevcudiyetinden mütevellit acısını çekerken millî şefimizin mevcudiyetinin verdiği sürur bizim en büyük tesellimiz olmuştur.

DİL DEVRİMİ MÜNASEBETİLE

K. Baykal

Yedi yıl önce bu gün (26 Eylül) birinci Türk dili kurultayı toplanmıştı. Dolma bahçe sarayının kuruluşundan beri milletin görmediği, ancak merasimcilerin girebildiği o muazzam saray salonunda, Büyük önderin daveti ile gelen Türk bilginleri, profesörler, ecnebi mütehasşısalar halk şairlerimiz toplanmışlar Dil devrimimiz için kararlar vermişler , çalışma programları hazırlamışlardı.

Türk inkilâbı tarihinin parlak bir sahifesini açan bu toplanışın manası büyüktür. Burada verilen kararlar rarihimizde başlı başına bir hareket değildir. İstiklâl savaşından beri devam eden büyük millî devriminin serisinden biridir. Milleti eski rejimin sürüklediği büyük uçurumdan kurtaran dahi ebedi Şef Atatürk yurdumuzu düşmanların istilasından kurtardıktan sonra bizi bir daha böyle felaketlere maruz bırakmayacak şekilde inkılaplara girişmişti. Devrimlerimizin en önemlilerinden biri de Dil devrimi

idi. Bir millet kendi saf dilini , temiz ruh his ve fikirlerinin ifade kalıplarını ruhu gibi temiz tutmazsa ecnebi tesir ve nüfuzlarına kaptırır. sa o millet er geç kıymetli ruhundan da fedakârlık yapmak mecburiyetinde kalacaktır. Millet millî ruh ve seciyesi ile birbirine yaklaşır. ve bağlanır. Duygu ve düşüncelerin kalıpları dil olduğuna göre dil, bağların en açık olanıdır. Melez bir dil melez bir kültürü hasıl eder. Yabancı kültür, ferdleri kendi milletine çeker. Kültürü zayıflayan böyle bir millet nihayet başkalarının avı olur. Bir şekilde düşünmek, bir şekilde duy-mak kalpleri bir heyecanla çarpmak ferdleri ve üstünde yaşadıkları müşterek menfaat ve müşterek tarih hazineleri olan vatanlarını her tehlikeye karşı müdafaaya sevkeder. Zararlar böyle bir birlik sayesinde bertaraf edilebilir. ve milleti başkalarının avı olmaktan kurtarır.

Ölmez büyük Atamız, millî benliğimizi tanımak, tanıtmak için dil ve tarihimize sa-

hip olmamızı temin yolundaki devrimine ön ayak oldu. Emir ve işaretleri ile 1928 de harf inkılabı yapıldı. 1931 de Atatürkün yüksek himayetlerinde kurulan Türk tarih kurumu tarihimize ait garazkâr ve hurafelerle dolu menkıbeleri atıp benliğimizi mazimizle birlikte tanıttı. Ulu Atamız tekrar dil devrimine dönerek 26 Eylül 1932 de himayetleri altında ilk dil kurultayını topladı, Kurultaydan sonra Dil tetkik cemiyeti dilimizdeki kelime köklerini yurdumuzda konuşulan muhtelif lehceleri inceliyerek yabancı kelimeleri atıp köylümüzün konuştuğu, kullandığı kelimeleri yapmıya çalıştı.

Dil üzerinde muhte'if araştırmalar yapıldı. Teoriler kondu ve onların da tatbiki ri incelendi. İki yıldır da ilmi

terimleri tesbit ile meşğuldur.

Ebedi Şefimizin manevi varlığı ile, milli destanımızın ikinci kahramanı Milli Şef İnönünün beraber çizdikleri ve yürüdükleri yolda yürümekte devam ediyoruz. Artık saray dili yok hepimizin konuştuğumuz bir tek halk dili var. Halk dili hepimizin dili, onu konuşmaktan zevk alır, onu yaymak ve evrensel yapmaktan hoşlanırsız. Onu inkişaf ettirmek ve bu vesile ile bir duyğu ile çarpan kalbimizin heyecanını daha çok kuvvetlendirmek bizim işimizdir. Yolumuzda böylece ve ille'ebet de devam edeceğiz. Bu gidiş bizi her günkünden daha ruhlı, mes'ut ve bahtiyar yapacaktır. Bu vsile ile büyük kahramanlarımızı tazim ile anmayı milli bir borç bilirim.

OKAN BİR DİLE DOĞRU

A. Ş. Kavut

Türk boyları onuncu yüz yıldan itibaren yavaş yavaş islamiyeti kabul ettiler. Geniş bir coğrafiğ alanda yaşayan Türklere islamiyet önce-leri tesir edemedi. Pek eski çağlardan beri erginleşmiş bir dil olan Türkçemiz ayrı, musikimiz ayrı, yaşayış tarzımız ve adet ananelerimiz ayrıydı. Zamanla münevver bir sınıfın kendi ulusal değerlerini ihmal ve imha ederek bütün kuvvetini islam kültürünün yükselmesine, gelişmesine sarf ettiği ve bu uğurda çalıştığı görülür. Bu sınıf islam kadrosu dahilinde ve acem edebiyatı tesiri altında yeni bir edebiyat dahi meydana getirmeye başlamıştır. Buna mukabil kavmiğ adetlerini kaybetmeyen, öz dillerini unutmıyan bir halk tabakası ve halk edebiyatı mevcuttur.

On birinci yüz yıla ait ola (Divan'ı Lügat al Türk) ten bir parça aşağıya yazıyorum. Eski türk diline ve deyişine bakınız :

*Öpkem gelip oğradım
Arslanleyu kükredim
Alplar başın toğradım
Emdi meni kim tutar*

C. 1.. S. 112

Bu günkü Türkçe ile :

*Öfkem gelip karşı gitim
Arslan gibi kükredim
Bahadırların başını doğradım
İmdi beni kim tutar.*

Gün geçtikçe Türk diline arap ve acem kelimeleri girmeye başladı Bunun yerine güzel Türk kelimeleri kayboldu, unutuldu. Öyle bir çağ geldiki Türk bilginleri eserlerini yabancı dillerle yazmaya koyuldular. Artık islam kültürü dilimize, edebiyatımıza, yaşayış tarzımıza tam anlamile egemen olmuştu. Bunu gören bir çok bilginlerimiz, ozanlarımız bunun önüne geçmek istemişlerse de başaramadılar. Bir Türk haykırıyor.

*Türk diline kimseler bakmaz idi
Tüklere her kez gönül akmaz idi
Türk dahi bilmezdi bu dilleri
İnce gollu ol ulu menzilleri*

Evet, aşık paşa bunu söylemekte haklıydı. Başka bir dille konuşmaktan ve yazmaktan zevk alan bir milletin diline elbette kimseler bakmaz idi. Netekim Fuzuli de :

*"Ol sebepten çoktur farisî lâfziyle nazım kim
Nazmı nâzik Türk lâfzı ile iken düşvar olur"*

demekten çekinmiyor. ve :

*Bende tevfiik olsa bu düşvari asan eylerim
Nevbahar olgıç dikenden belki gül izhar eylerim*

diyordu. Ondan bir asır sonra edebiyat semasında parlıyan Nâbi de:

*Ol dilkûşa mealler ol hurda nükteler
Mümkünmüdü bula arabistanda sureti
Ol dil kûşa mealler ol hurda nükteler
Akkâmelerin lisanına olsunmu nisbeti
"Bağzı leke" hitaplarından gelirmi hiç
Lâfî'a canım ve ay efendim" letafeti*

diye Türk dilinin güzelliğini tatlılığını anlatırken ve (Divanı gazeli nushayı kâmus değildir.) dediği halde başka lisanla yazmaktan çekinmiyordu. Divanını tetkik edenler , Türkçeden ziyade yabancı kelimelere rastlarlar.

Bunu niçin yapıyorlar ? Aceba öz dilimizle yazılan bir türkû güzelliğini kayıp mı ediyordu? aşağıdaki iki kıtaya bakınız. Birincisi büyük Türk şairi bakinindir.

*Bâlânîşini mesnedi şahânî tâcc
Valânîşanı mârekei arsaî ketân
Cemşidi ayşü işretü Darayî daru gir.
Kisrii adlû refetü iskenderi zaman*

ve gûya Türkçedir. İkincisi iran şairi hafızındır.

*Sultan nişanı arsaî iklimi saltanat
Bâlânîşini mesnedi eyvânî küñfekân
Hurşidi mülkperverü sultanı datger
Darayî datgüsterü kisrii keynişan*

Bu iki kıt'ayı karşılaştırmız. Lisan itibarıyla her iki dörtlük arasında bir fark yoktur değil mi? İşte o zamanki türk dili.

Şimdi duyum ve heyecanları kendi öz dillerile ve halkın anlayacağı bir şekilde deyişler yazarak anlatan Halk ozanlarından bir kaç örnek verelim.

Koşma

Hey ağalar böylemolur
Hali yardan ayrılanın
Akar ummana koyulur.
Seli yardan ayrılanın

Kurur damarı çekilir
Başına odlar dökülür.
Onbeş yaşında bükülür
Beli yardan ayrılanın

Gül dikensiz bitmez iniş
Bülbül gülsüz ötmez imiş
İse güce yetmez imiş
Eli yardan ayrılanın

Karaca oğlan geçmez dilek
Tutuştı da yandı yirek
Sağ yanında hazır gerek
Salı yardan ayrılanın

Bir d. ha :

Koşma

Bilmem sarhoşmudur , uykudan kalkmış.
Taramış zülfünü , gerdana armış.
Beyaz ellerine al kına yakmış
Dedim öpüşelim. dediki yok' yok

Dedim: selvi nedir? dedi: Boyumdur.
Dedim: bu güzellik? dedi soyumdur
Dedim: bu cilveler? dedi: huyumdur
Dedim: koçuşalım? dediki: yok, yok

Dedim: ölüm yokmu? dedi: aynımd,
Dedim: öz vebalın? dedi: boynumda
Dedim: turunçların? dedi: koynumda
Dedim: koklaşalım? dediki: yok, yok

Dedim: yanakların? dedi: gülümdür.
Dedim: kâkûlün? dedi: sünbülümdür,
Dedim: garip Hasan? dedi: kulumdur,
Dedim: sarmaşalım? dediki: yok, yok..

Bu sade ve güzel deyişler münevver tabâka tarafından beğenilmediğinden Halk ozanlarına da değer verilmezdi.

1839 da okunan " Tanzimat fermanı ,, ndan sonra dil meselesinin de ortaya atıldığını görüyoruz. Vakia daha evveleri Kudat kubilik, Divanı lûgatı Türk, Dede korkut hikâyeleri gibi eserlerle dilimizin tarihi değeri ortaya atıldı. Bir çok Türk bilginleri ve ozanları bu feci akibetin önüne geçmek onu kurtarmak istediler. Tatavlı Mahremi, Edirneli Nazmı, Aydınlı Visali gibi (Köprülü Fuat beyin, Türk mübeşşirleri adını verdiği) bazı ozanlar (Türü basitler) yazmaya başladılar. Fakat bu zayıf hareketler istenilen neticeyi vermedi. Dil gittikçe bozuluyordu.

Sade , kolay ve anlaşılır bir dille yazmanın faydalarını duyan ve bunu müdafaa eden tanzimat büyükleri arasında, topladığı Ata sözleri yaptığı lûgat, yazdığı makalelerle Şinasi başta gelir.

*Eşi yok bir güzeli sevdi beğendi gönlüm
Kıskanır kendi gözünden gene kendi gönlüm*

diyen Şinasiden sonra sırasile : Namık Kemal, Ziya paşa, Ahmet Vefik paşa, Ahmet Cevdet paşa, Ahmet Mithat' Muallim Naci, Ş. Sami, A. Rasim beyleri sayabiliriz. Bu arada Kemal paşa zade Said beyi de hatırlamak lazımdır. Aşağıdaki dördlüğü duygusunu ne güzel anlatıyor:

*Arapça isteyen urbana gitsin
Acemce isteyen irana gitsin
Firenkler firengistana gitsin
Ki biz Türküz bize Türkî gerektir.*

Serveti fünuncuların öz Türkçeye değer vermek yönünden büyük iyilikleri yoksa da dili pürüzden kurtarmak açıklığa doğru götürmeğe savaşmak yolundaki etkileri anılmaya değer.

Edebiyatı cedide çağında öz türkçe yazmağa özenmiş ve dilinin güzelliğini haykırmış M. Eminî görüyoruz ;

*Bu gün sana yabancı melez gelen öz dilin
Her şeyini Türklüğün vicdanından alacak
Dahilerin doğar senin dahi virjilin
Altın sazla turanın destanını çalacak*

Diyordu,

Edebiyatımızda ulusal akış başlayınca öz Türkçe yazmanın önemi gün geçtikçe artıyordu. Selanikte çıkan "Genç kalemler" dergisinin yazıları : Ziya Gökalp, Ömer Seyfeddin, Ali canip beyler dil meselesi için uzun mücadelelere münakaşalara giriştiler. Ziya Gökalpı dinleyelim. Ona göre :

*Bir ÷lkeki camiinde t÷rkçe ezan okunur,
K÷yl÷ anlar manasını namazındaki duanın.
Bir ÷lkeki mektebinde t÷rkçe KUR'AN okunur,
B÷y÷k k÷ç÷k her kes anlar buyruğunu hudanın.
Ey t÷rk oğlu ! işte senin orasıdır vatanın.*

Yalnız şunu söylemek lazımdırki bu büyük adamların dil için istekleri yeter ve geniş değildi. Çünkü dilin düzeltilmesi yalnız yabancı terkiplerden kurtarmakla olmaz. Kendi öz dilimizin ve lehçelerinin zenginliklerinden, Halk sözlerinden, eski bitiklerinden faydalanarak yeni sözler bulmak ve dilimizi eski haline getirmeye çalışmak lâzımdır.

Büyük kurtarıcı ebedi şef ATATÜRK budunumuzu her yönden tam bir erkinliğe erdirdikten sonra önemli dil ve Tarih meseleleri üzerinde durdu. Yedi yıl önce, yani 932 yılında arı dilimizi kurtarmak savaşına girişti. Ve aynı senenin 26 eylülünde Türk dil kurumu toplandı. Bu toplantı 5 birinci teşrine tek devam etti. Bu sene yedi yaşını bitiren Dil kurumu her gün yeni yeni başarılarla amacına doğru ilerlemektedir. Artık dilimiz eski arılığı buluyor genişliyor, yayılıyor.

LİCE — HANİ CİVARINDA ESKİ ESERLER

K. Baykal

Dil edebiyat komitesinin tensibi üzerine Süleyman Savcı, Fehmi ve ben Lice ve Hani civarındaki eski eserleri ve magaraları tetkik ettik.

Hani'da Şeyh Bedrettin Türbesinin yanında tepesi yıkılmış eski büyük bir dört köşe minare var. Okunması güç iki kitabesinden üstte dört yüzü kuşatan bir ayetel-kürsü ile altında yalnız (hams) kelimesi okunabilen ve diğer kelimeleri okunamayan evvelki kitabenin bir parçası var. Yazı Artık oğullarının Nesih yazısıdır. İsim ve tarih olmadığı için kime ait olduğu anlaşılamadı.

Yine Hanide Zeynebiye medresesinin yalnız kitabele-ri ihtiva eden mihrabı var. Selçuk-Artık devri sanatının ilk enmüzevidir. Mihrabın üstünde müstatil bir şekil süs, iki tarafında sekiz köşeli ikişer yıldız görülüyor. Bunların içinde isim ve tarih yazılı fakat okunamıyor.

Hani'nin Ulu camii de

eski fakat kitabesi yok , tip Osmanlı tipidir. Sonradan tamir görmüş yanındaki ikinci parça yıkılmak üzeredir.

Kasabanın üstünde (Cafer Tayyar) dedikleri bir türbe ve minare var. Yanında metruk bir mescit görülüyor. Türbede isim ve kitabe yoktu. Yalnız duvarlarında Artık -Beysan oğullarına ait süslü kûfi yazılı kitabe kırıntıları görülüyor. Minare dört köşe üstünde ve yan yüzlerinde küçük mihraplar var. Asıl makberin sandukasının başı ucunda mevcut iki alemden birinde sadece lafzayı celâl diğerinde Allah, Muhammet yazılı. Bu madeni alem alevilik arz ediyor. Halk asıl Cafer Tayyardır diyor fakat değildir. Çünkü o zat bu civarda ölmemiştir. Olsa , olsa Alinin ahfadından biridir.

Hani'de bize bir kupa gösterdiler, onbeş santim kütunda sadeftir. İçinde oyma ve çok kıymetli sanat eseri olan ince yazılar var. Bu kupanın bir muhabbet tılısım taşı olduğu zannedilir.

Yazılar bir kaç ayet , oniki imamın ve eshabı kehfın adlarını ihtiva ediyor. Kupanın bir kösesi kırılmış bu çok kıymetli sanat eserinin iyi muhafaza edilmesi uygun olur.

Lice'de

Ahmet vakıfı'nın 947 hicride yaptırdığı bir cami var. 1292 de tamir görmüş Lice'nin ilk tesis edildiği zamanda yapıldığı anlaşıyor. Hezan'da Ahmedî hasî adlı zattan'da aldığımız malûmata göre Lice'nin sakinleri Atak'da imiş Ahmet vakıf adını taşıyan zat Emir Zırıkî (Bu civara Zırık deniyormuş) Şeyh Hüseyin El-Ezrakî'nin torunlarından imiş, Artıklardan evlenmiş sonra onlarla yahut Silvan daki Mervanî Ahfadı ile geçinememiş olduğundan bütün Antak abalisini alarak Lice'nin şimdiki mevkiine gelmişler. Lice bu suretle kurulmuş. Vakıf Ahmet kanuni devrinin valilerindendir. Diyarbakır'da Ulu camide şafiilere mahsus olan kısımda bina ettirmiş. Üzerindeki kitabe bunu ifade ediyor. Lice'deki camiın kitabesindeki manzume ebceî hisabı ile 947 tarihini tutuyor.

Bırklin ve Yolundaki Eserler

Lice-Hani arasından ayrılan

genç yolu üzerinde de şu eserleri gördük. Lice-Hani yoluna 5 kilometre mesafede Murat Dörde ait muhteşem bir han var. Burası mükemmel bir kervan sarayıdır. İki sıra üzerine ve aralıkları yedişer metre olan 14 kemer ve üç bölme tulani, yanında güzel hücreler var. Kemerler sağlam malta taşından yapılmış. Hanın uzunluğu 30, genişliği 15 metredir. Üstü teşkilatlı bir bina, dış kapının üstünde daha güzel bir takım odaların bulunduğu anlaşıyor. Fakat yıkılmış. Binanın hey'eti umumiyesi ufak bir tamirle eski halini alabilir.

Çeper kalesi : Şeter, Şeper şeklinde de görülen Çeper kelimesine bir çok kitaplarda rastlanır. Bu kaleye Zülkarneyn kalesi de diyorlarmış. Zülkarneyn, iskender Zülkarneyn ile alakadar görülen bu kale Çeper köyünün yanında, Şark-Garp istikametinde uzanan sıra dağların, şimal cenup ovalarına geçen dar geçidin ortasında, ovalara hakim bir yerde yapılmış. Bu gün alelade taşlarla örülmüş kitabesiz basit bir kale olarak görülüyor. Üç burcu ile iki kapusu var. Kalenin yukarısın teşkil eden garp tarafı yıkılmıştır. Kale büyük iskender'e atfediliyor.

Bırıklın (Zülkarneyin) mağaraları : Memlehamın on beş kilometre şimalinde Genç yolu üzerinde Dicle'nin bir ayağında sıralanan büyük mağaralar mühimdir. Dicle'nin bir ayağı büyük vadinin şark yüzünde (Gölek garp taraf-ta kalır.) Büyük bir mağara-dan çıkıyor. Bittabi içi su dolu olduğundan girilemez. Suyun bir kısmı bu şark cenubundan ve taş yağmıdan geliyor. Onun önünde de ikinci büyük bir mağara vardır. Duvarında büyük bir Asur kabartması görülüyor. Bu mağaradan şarka doğru ve ancak büyük bir cesaretle geçilebilen tehlikeli dar bir yol uzanır. Bu yol çok büyük bir mağaraya ulaşır. Bir inhi-dam neticesinde meydana gelen bu büyük mağara on beş metre geniş on beş metre yüksek 250 metre uzunluğundadır. Dibinde tali kanalları var. İçine girilemez. Mağara-nın içi düz tavanın bazı yer-lelerinden su damlaları düşüyor. Dibindeki damlalar bir takım teressübat bırakıyor bu teres-sübat billori bir renk arzedi-yor. Çok güç koparılabilen bu teressübat mağara dışında kireç rengini alıyor. Mağara-nın önünde iki buçuk metre kalınlığında çok eski bir du-var enkazı var. Yapıda kulla-nılan madde kireç ve taş

itibarilede civardaki kaleler-den daha eskilik arz ediyor. Bu duvarın yanında mağara duvarında, asıl taşta iki met-re yükseklik bir buçuk metre genişlikte düz bir satılı var. Maon renginde görülüyor. Bir boya vurulmuş ve taşın mesa-matına çok geçmiş, boyanın altında çivi yazısı, yazıların üstünde büyük bir Asur ka-bartması daha farkediliyor. Asur kiralı Tıglatpalasarnın bu civardaki muharebeleri ne ait kitabe ve kabartmalar olduğu anlaşılıyor.

Bu muazzam mağaranın bir az daha üstünde esası tabii fakat üzerinde işle-nerek daha muntazam bir ha-le getirilmiş granit taşı iş-lenerek teşkilatlandırılmış diğer bir mağara daha var. Kapının önünde bütün ovaya nazır, şark ve garp vadilerine hâkim adeta bir taht vaziyetinde muntazam bir yer var. Ön tarafında büyük bir ka-pı bulunduğu anlaşılıyor. Reze ve menteşe delikleri görülüyor. Tabii bu kapı bu gün mevcut değil, içinde ol-dukça güzel sekiler var. garp tarafında pencere vazifesini yapan güzel bir açıklık mev-cuttur. Bu tahta sabah ve Akşam güneşleri muntazam giriyor. Dıvarlarında yazı ve çizgi yok. yalnız çok eski

bir yer olduğu muhakkak.

Buramın önünde dehlizler halinde uzanan büyük mağara kolları görülüyor. Yüz metre kadar ilerledik, fakat daha ilerisinde canavar bulduğu anlaşıyor. Köylüler çok ilerisinde su bulunduğunu söylüyorlar, biz daha ileri gidemedik, gördüğümüz yerlerde tarihi bir vesika yoktur. Bu mağaranın karşısında daha bir kaç tane görülüyor fakat bunlar kadar ehemmiyetli değil, bu civardaki ormanlarda pek çok seramik parçaları var. Fakat eski değil. Toprağın yüzündedir etrafında bina enkazı da yok.

Atak kalesi ve cami

Hezan nahiyesinin doğusunda 15 kilometre şarkında meşhur bir kale var. Şarktan garba uzanan ve ovaya kadar varan bir sırtın tam bel noktasında. Şimdi Şeyhşarani (?) denilen beş türbenin bulunduğu yerle ve civarı Atak kalesidir.

Kalenin yalnız temelleri mevcuttur. Kitabe ve resim yok, semtin ismi de Atak tır.

Tarihi değeri çok olan bu mühim yere ait maalesef bizi tenvir edecek bir şey kalmamış.

Kalenin üstünele ve garp

tarafında bir yıkık Cami var. Yarım kubbe halinde ve ön tarafında mihrabı görülüyor

Şarkta ve sırtın tam üstünde Ak kilise adlı bir harabe görülüyor. Bu civarda bu şekilde harabeler daha var. Ak kilisenin Timur zamanında yıkıldığı söyleniyor. Kiliselerin hepsi en hakim noktalardadır.

Kalenin tam dibinde küçük bir köy vardır. Yanındaki minaresinin yarısı yıkılmış olan cami kıymetlidir. Minare dört köşe, birbirine müsavî kısımlarla, korneşlerle ayrılmış üç bölümden ibarettir. Birinci bölümün kemeri altında bir kitabe var. (Kemer kitabeye siper vazifesini ifa ediyor) Metin şudur : Rabbi yesir bismillah el-rahman el-rahim Haza ma emere biame-lihi mevlâna el-sultan el-melik el-malikel-elim el-adil el-mücahit el-murabit (iki kelime okunamadı) el-melik el-sâlih velikel-muzaffer bin el-melik el-sait el) kitabe eksik yazılmış bu minare ya Nurettin şahın oğlu Melik Salihe aittir, yahut artıklardan Melik Salih-in eseridir. Kitabede unvanlar yazılı isim kısmı tamamlansaydı bizi çok tenvir

edecekti.

Hezan Merkezinde

Dokyanos'tan Ataka giden yol üzerinde Hezan köyü vardır. Şimdi Nahiye merkezi. yanındaki dağın yüksek tepesinde bir kilise harabesi mevcutmuş bu köyde küçük caminin havuzu kenarında bize küçük bir taş gösterdiler. taş 85 santim boy 50 S. en 12 Sm. kalınlıktadır. Üstünde iki delik aralarından aşağı doğru uzanan üç santim en 13 santim boyunda diğer bir delik var. Bu taş bir dolmen taşı olduğu Dolmen'in kapusu vazifesini ifa ettiği anlaşıyor. 120 yıl önce caminin arkasındaki bir kilise harabesinin arkasından çıkarmışlar. Bu taşın bulunduğu yer Dolmen'e kapak vazifesini ifa eden diğer taşlarda ortasında içi kül dolu bir küp bulunmuş, zaten bu kabil küplere bu civarda çok rastlanıyormuş. Biz göremedik. Bazı köylerde zahire doldurmak hususunda bazı yerlerde başka şekilde istifade ediyorlarmış.

Bu kabil taşların Fenike ve sebeilerin eserlerinde de bulunğu malumdur. Bizim gördüğümüzün hangi devre ve kimlere ait olduğunu anlayamadık.

Dakyanus

Hani'den Liceye giden yolun tam ortasına doğru onbeş kilometre cenupta büyük bir muntakaya hakim bir dağ var. Üstünde Dakyanus kalesi ve şehri mevcuttur. Bir Roma veya Selüsit kasabası olduğu çok muntazam sütun ve başlıkları planları sarıncılarından anlaşıyor. Hey'eti umumiyesi bir harabedir. Sütunları üç dört metre uzunluğunda yarım metre kutrundadır. Bu sütunlara göre Roma sitilli başlıklar ve kaideler var. Şark kenarında mabet kısmının kapısı cesim taşlarla yapılmış muntazam kemerli, Mihrabı şarka müteveccih, arkasıyla üzüm sıkıp şıra çıkarmaya mahsus oluklu taş şaphane oyuntuları sıra ile dizilmiş yanlarında da muhtef b büyük lükte sarıncılar var. Dağın üzüründe çevresinde büyük bir kale enkazı mevcuttur. Temelleri sağlam kasaba muntazam planlı sokaklara ayrılmıştır. Evlerin duvar yerleri de muntazamdır. Bu kasabanın planı kale duvarları, sütunları kubbe ve kemerleri bir az daha fazlaca tetkik edilip tarihi vaziyeti daha iyi tesbit edilmelidir.

Eshabi kehf

Dakyanus dağının karşı-

sında yirmi beş kilometre şimale eshabı kehf isnad edilen mağaralar var. İç içe iki oyuktan ibarettir. Dini menkıbede yaşatılan kahramanlar (Eshabı kehf) vakaları burada cereyan etmiş Guya dakyanus kiralı tanrılığını iddia etmiş. muvahlit olan bu zatlar yeni tanrının şerinden kurtulmak için kaleden kaçıp bu mağaralara gelmişler kapısı önünde köpekleri kıtmir bekçilik yapmış

bu zatlar burada 300 senê uyumuşlar.

Lice Hani civarında yurkarda arzettiğim eserlerden başka bir şey görülemedi. Tetkikatımızda Hani nahiye müdürü Bay Hüsnünün büyük fedakârlıklarla yaptığı yardım ve tehlikeli mağara diplerine kadar bizimle beraber gezmek zahmetini ihtiyar ettiğinden kendisine diğer arkadaşlarımla beraber büyük teşekkür borç bilirim.

İSTİKLAL MARŞI

Ihsan Onal

Üzerinde ehemmiyetle ve ısrarla durmak istediğim mevzu istiklâl marşıdır. İstiklâl marşı milletin benliğinde kaynayan asil heyecanların ve yüksek ideallerin ağızlarda bir tek ses haline gelmesi demektir. İstiklâl marşı bütün yurttaşların büyük vatan karşısında duydukları kuvvetli sevginin içten gelen en aziz bir ifadesidir ki yurt için daima canlarını fedaya hazır bulunduklarının mevzun seslerle bütün dünyaya ilanı demektir. Ve nihayet istiklâl marşı milli varlığın maddi ve manevi tezahürü demektir. Zamanımızda istiklalin yüksek manasını anlamış ne kadar millet varsa hepsinde şeref ve gururla haykırdığı bir istiklâl marşı vardır. İstiklâl marşı bir milletin kutsi vicdanından fışkırdığı içindir ki onun manevi şahsiyetini temsil eder. Ve bu itibarla onu milli tezahürlerde, milli bayramlarda kıymetli toplantılarda büyük bir gururla çalınır veya söylenirken görürüz.

Çok eski zamanlardan beri sayısız zaferlerle zengin bir tarih yaratan büyük Türk

ulusunda bir istiklâl marşı vardır. Bu marş her türkün kalbinde sönmez bir alev gibi daima aynı kutsiyetle yanar. Ondandır bahis edildiği vakit bile heyecan duyarız. Netekim iki sene evvel binicilerimizin Avrupa'da kazandıkları muvaffakiyetten bahseden gazeteler muhtelif milliyette yüz binlerce kişiyi ayakta tutduğunu kayıt etmişlerdi. Heyecanla okumuştuk. Demek oluyor ki istiklâl marşı, memleket içinde olduğu kadar memleket dışında da aynı kıymet ve hürmete lâyıktır. Bu itibarla milli marş hususunda çok titiz olmak lâzım gelir. Her türkün onu en iyi şekilde bilmesi şarttır. Çalmak ve söylemek mecburiyetinde olanlar arasında onu lâyıkıyla bilmeyenler varsa bilenlerden öğrenmeleri icap eder. O şarkı gibi söylenmez çünkü marştır. Halkevimiz bu iş için herkese açıktır. Öğrenmek isteyen yurttaşlara bütün işlerimizin üstünde onu öğretmekle şeref duyarız.

DİYARBAKIRLI BİLGİNLER ve OZANLAR

A. Şevket Kavut

BİATİ

Diyarbakırlı bu ozan için Ahdi şu malumatı veriyor :

"Biatî'i kalender : Kurayî Amiddendir. Seyyid cemaleddini mücer-
ridin. müridi (1) güzini yani cânışını olan Baba Ali Kazvîninin Edir-
nede hakipayine irişüp desti irâdet sunup anlara biat itmiş kuvveti
şi'riyesine bu bir iki beyit dâldir ki vasfı dilberânı nikû cemâldir. Zikr
olunur :

*Nedir ol kameti mevzun nedir ol sîm beden
Nedir ol tal'atı zibâ nedir ol vechi hasen
Nedir ol cah-ı muallak nedir ol katrei mâ
Nedir ol kûyi melâhat nedir ol sîbi zıkan.*

Hasan çelebi tezkiresinde şunları kayd ediyor :

"Biatî : Zâhiren biatî kalenderan tarikati ile muhakkak ve meczûm
olmağın ârzûyi siyâhatle dahili diyarı rum olmuş idi, Tabiatı şi'riyesi
merkûm ve mersûm olan şi'rinden malumdur :

"Nedir ol kameti mevzun nedir ol sîm beden"

Doğuş tarihi belli olmiyan Biatînin vefatı Ali Emîriye göre (takri-
ben elfi kânil hududundadır.) Ki. M. 1591 senesine tesadûf eder.

Ahmed Mürşidi

Osman, ağa isminde bir zatın oğludur. Doğuş tarihi Ali Emîriye
göre (1100 hududundadır.) Mürşidi tahsilini bitirdikten sonra Bircikli
(Seyh) Ebubekirin tarikatına girdi. 1145 (M. 1729) senesinde hacı
oldu. Dört sene sonra pendname adlı manzum eserini yazdı. Bu eser
matbu olup meşhurdur. Diyarbakırda hemen her evde bulunan bu
eser daha ziyade (AHMEDİYE) adile tanınmıştır. Bende bulunan
matbu bir nüsha (ne zaman basıldığı belli değil) 484 sahife olup
6X23 eb'adındadır. Eser :

*Bismillâh²ola işin iptidası
Anın avnile olur intihası
Ezel zatı sıfatile mükemmel
Gerekki zikr oluna ismi evvel*

46 Beyitlik mukademeyle başlar. Müellif mukaddimeyi şöyle bitirmektedir :

*Ver selavat başla söze ahmedi
Dasitanın bula dilde sermedi*

Eser temamilere islam dininin eserlerinden , dünyanın faniliğinden, iyilik ve fenalıklardan, Komşu hakkında, yetim malı yiyenlerden Vs. Vs. bahseder. Bunların ekserisini küçük hikâyeler şeklinde anlatır.

Kitabın sonunda (Tarihi Kitabül-ahmediye) başlığıle 30 beyitlik bir parça vardır. Bazı beyitlerini aşağıya alıyorum.

*Temam oldu kitap elhemedülillah
Huda avnile kıldım bunu billah
Kerima lutfе muhtacım nisar et
Eğer var ise noksanım sıtar et
Dilerim sendan ey perverdigârım
Kala ihvana benden yadigârım
Cinanınla bize arzı cemal et
Tecelli'i visalınla kemal et
Hüsnü zan ile dedin bunca kelam
Hak seni meğfur ede yevmel kıyam
Kim Kılur iş bu pende itibar
Var ise noksanımız kıla setar
Pendine tarih denildi Ahmedi
Rahmeti ile bul cinani sermedi*

(1149 1733 M.) senesinde bu eserini yazan mürşidinin bundan başka (Yüsuf ve Züleyha) ile (Mevlidi nebi) adlı iki eseri daha vardır. Aşağıdaki naat Pendnamenin 374 üncü sahifesinden alınmıştır.

Naat

*Sana kurban ola canım Muhammed
İki cihanda sultanım Muhammet
Seni görmezden evvel şevki aşkım
Bana kâr etti cananım Muhammet
Hayalın gönlüme nakş oldu çıkmaz
Cemalın oldu seyrânım Muhammed
Yakar aşkın oldu cismimle canı
İriş imdada sultanım Muhammed
Olursam ger yolunda pare pare
Feda olsun sana canım Muhammed*

*Visalın teşnesiyim eylerim ah
İşitki zarı giryanım Muhammed
Nolaydı ere bilsem hâki paye
Geçirsem anda devranım Muhammed
Diler Ahmet gani ümmet fakiri
Göre mahşerde sultanım Muhammed*

Vefat tarihi bilinmiyen bu zatın mezarı Urfa kapısına yarım saat mesafede bulunan Ali pınarı yanındadır.

Derci :

Son asır şairlerinden olan Dercinin asıl adı Zülfikardır. 1235 (1819 M.) senesinde şehrimizde doğdu. Derci yurdun bir çok yerlerini gezmiş bu arada konyaya da giderek Mevlânanın kabrini ziyaret etmiştir. (1853) Ölüm tarihi kat'i olarak bilinmiyor. Takriben 1301 (M. 1885) senesinde vefat etti. Bir çok koşmaları ve sair manzumeleri olan dercinin Ali Emiri tezkiresinde yalnız bir na'tı mukayyettir.

Na'ti Şerif

*Reh-i şevkinde abd-i derdnakim ya Resulâllah
Kapunda bir gedayi sineçâkim yâ Resulallah
Başımdan aştı isyanım yanımdan kaçtı yaranım
Yetiş imdâda derdest-i helâkim yâ Resulâllah
Ne yerde fisk ile bey'ü şira eylerse bir tâcîr
Benim vardır anınlâ iştirâkim yâ Resulâllah
Veli zâtıcelîlin sûreti tastika geldikte
Mücellâ nurdan mir'atı pâkim yâ Resulâllah
Bu (Derci) çâkerin dâr etme iksir-i teveccühten
Fenâ bağında ben bir kabza hâkim yâ Resulâllâh*

Cemili

Karacadağ dergisinin (5) inci sayısında Cemili hakkında kısa bir tercümei hal vardır. Sonradan elime geçen yazma bir eserde Cemilinin iki gazeline rastladım. Cemilinin basılmamış mükemmel bir divanının olduğunu yazan müellif, divanında kanuni hakkında söylenmiş bir kaside ile kanununin bir kaç gazeline yapılmış tahmis ve tesdislerin de olduğunu ilave ediyor. Cemiliye ait olan iki gazeli aşağıya yazıyorum:

Gazel

*Şehsüvârım seğridip cevân ider meydan ara
Güya ider sergeste başım güyya çevgân ara*

Tâze dâğı kanı içre gark oluptur lâle tek
Hasta gönlüm kim düşübdür şulei hicrân ara
Lâ'l içinde ayn olubdur güyya kim ey peri
Hayret idip gözge saldım ol lebi handân ara
Tiz közür abı hayat ölgenleri bir katre su
Düşgeli lâ'li lebinden çeşmei hayvân ara
Kimki bu deyr içre ister göremeğe sergeştelik
Devr ayağın koymasın ilkinden ol devrân ara
Ni aceb il lû vefalığ kılsa dıkkantı kazâ
Bie vefâ nahlini çünkim tikmedi büstan ara
Boldu fânûsi hâyâl içindeki sûret kimi
Veh ki sergerdan CEMİLÎ günbedi gerdan ara

— 2 —

Ey peri zülfünğ ara divâne gönglüm şâd olur
Ger anıncün anda yüz mink derdû gam bünyâd olur
Çekse her yandın sipeh kirpüklerin ışk ehliniğ
Tök-mek içün kanını hûnî gözünğ cellâd olur
Bir gulâmı kemteriniğ bulsam ey sultanı hûsn
Ni acep şırin lebinge kim gönül ferhâd olur
Dembedem gönglümge yıgsam zühdü taât hirmenin
Serbeser ahım yilidin ol yine berbad olur
Aşkınğ ma'suki ger lû rahm bolsa cevridin
Gözleri giryanû cismi zar işi feryad olur
Zulmu bidadın ki canımga kılur ol katilim
Katli ümmîdiyle anunğ gamlı gönglüm şâd olur
Terki can kıldı CEMİLÎ görgeç ey katil
Nişe kim cellad elinden yüzde bir azad olur

— SONU VAR —

KÖYE ve KÖYLÜYE KOŞALIM

Dr. Ş. Kaya

Bundan bir kaç gün evvel bir vazifenin ifası için köylere gönderilen 9 kafileden mürekkep genç arkadaşların hepsi büyük bir memnuniyet ve neşe içinde döndüler.

Seyahatlarını şöyle anlatırlar.

Okadar iyi ve okadar güzel olduki. Toplanan köylüler bizi görünce etrafımızı sardılar, selamlaşktan sonra vazifemize başladık. Biz söyledik onlar dinlediler. Sordular cevap verdik Halihazır harp vaziyeti hakkında esash ve kâfi malumat edininceye kadar bizi büyük bir alâka ile dinlediler. İzahat verdikçe yüzlerinde kalben emin ve ruhan metin olduklarını gösteren tebessümlerden belirdiğini açıkça görüyorduk. Bu müsa-haba hiç bir zaman kuru bir emir ve bir konferans resmiyeti taşı-mıyordu. Çok yakın iki dost daha doğrusu iki kardeş gibi doya doya konuş-tuk, anlaştık ve büyük bir memnuniyet içinde ayrıldık.

923 ten evvel de köy ve köylü vardı. Fakat o devrin kafasında bu iki mefhum hiç bir zaman aşağılık ve gerilik manalarından kurtulamamıştır. Bu tarihten önce de köylere gidilebilirdi, fakat sırf tek taraflı fayda için.

Köye gitmek, köyü islah köylüyü yetiştirmek ve aydınlatmak onlara sıhhi ve içtimai yardımında bulunmak tasa-vvurunda dahi bulunulmazdı. Hatta bunları düşünenler katıyen hoş gitmezdi. Yüksek sosyetelerde istihfaf ve ğadap-la karşılaşırđı.

923 te Büyük Ata kurdu-ğu halkçı idare ile saltanatın bu en kötü düşüncelerini yı-karak Büyük Türk inkılabın-da ve bütün milli teşekkül-lerimizde köylüyü hakim bir unsur olarak kabul etti. ve " Köylü memleketin efendi-sidir „ dedi.

Bu tarihten sonra kat'i olarak anlaşılmıştır ki yurt ve nüfusunun yüzde 80 nin-den fazlasını teşkil eden ve Türk heyeti mecmuası demek olan köylünün ihmali, mem-leketin kat'i olarak imhida-

mi, köylünün refahı yükselmesi ve medenileşmesi ise ana yurdun ve bütünümüzün ilerlemesi yükselmesi ve zenginleşmesi demektir. O halde köye ve köylüye koşalım. Derdin büyüğünde yükselme sırrı da odaradadır. Düşünen Türkiye'nin kafası Ankara olduğu gibi çarpan kalbide köydür. Ankarada doğan fikirlerin inkılâp hamlelerinin beklenilen sonuçları yaratabilmesi için her şeyden evvel köyde yerleşmesi lazımdır.

Bunu yapmak Ankaranın sesini köylüye duyurmak, onun ruhunda bu Milli inkılâplık mefkûreleri yerleştirmek, ısıdırmak ve arkasından koşturmak biz Türk gençlerinin en başta gelen ödevimizdir.

Devlet Köy kalkınması için lâzım gelen her şeyi yaptı. Mükemml bir köy kanunu çıkardı, Halkevlerinde gençliği ayrıca köy işleriyle tevzif etti. Köycülük büroları açtı. Buna rağmen itirâf edelimki Gençlik köy işlerinden ve köy kalkınmasından uzak kaldı. Ve icap eden gayreti gösteremedi. Çok garip şekiller alan dünya hadisatı her zamandan fazla yurt kalkınması de-

mek olan köy kalkınmasına bu gün çok daha ciddi sarılmamızı ve ilgilenmemizi emrediyor.

Elimizde özlük büyük bir cevher taşıyan nysal, zeki ve çalışkan bir köylü, işlenmemiş bakir mevzularla dolu köylerimiz var. (923 köylü tarihimizin büyük bir dönüm noktasıdır) Bu köylü, asırlardan beri büyük bir ihmal içinde bilgidен, medenî vasıtalarдан, okuldan, sıhhi teşkilattan, tiyatro, sinema, gazete ve buna benzer daha bir çok hayatî ve içtimai müesseselerden mahrum bir halde kendi kendine doğmuş ve kendi kendine old u gibi yaşamıştır.

Biz şehirlerde doğup büyüme ve yetişme şansına malik olanlar kendimizi bir an cemiyetin bu kıymetli olduğunl uğundan uzak kaldığımızı tahayyül edelim. O vakit ne büyük ve ne acı bir boşlukta olduğumuzu anlarız. Her türlü medenî, sıhhi ve içtimai müesseselerle kucak kucaga yaşayan ve onlardan faydalanan bahtiyar gençlik yolunu asırlardan beri gözetten köylüye koş ve orada sana emanet Türk istiklâl ve Cümhuriyetinin ebedi hayat abidesini kur ve temelleştir.

HALKEVİNDE SAHNE

S. Özbek

Beşerin hayati kıymetinden birisi ve en önemlisi , hakikatların şuurlanıp ta Hayatın filen veya temsilen tatbik sahasına girebilmesidir. Fili ve tatbiki hayatın ekser anlarda hakimiyeti alacağından , temsili hayatın insan ruhuna yakın ve bazan daha müessir oluyor. Asımızın sahne ve perde hayatı bu günkü bilgi ve ibret ihtiyaçlarımızı nisbeten tatmin etmektedir.

Tarihte türklere has olan orta oyunlarla karagözcülük işi bir zamanlar halkımızın eğlence ve zevki doya doya tatmine çalışırken , ilmin , fennin ilerlemesile bunların yerini yavaş yavaş sahne yani tiyatro ile sinema sanatları doldurmuştur. Zaman geçtikçe bu sanat daha ziyade genişlemekte ve daha büyük bir mevki almaktadır.

Esefle kaydedilecek cihette şüki : Bazı sinema ve tiyatro müntesipleri ta son zamanlara kadar bu sanatları kendilerine maahaza maişet vasıtası kılarak Anadolu'nun muhtelif yerlerini dolaşıp ic-

rayı sanat etmektedirler. Yani tam bir maksat veya bir meslek aşkıyla çalışılmıyordu.

Cümhuriyetimizi nurlu ışıkla-riyle aydınlanan her saha gibi sahne ve temaşa alemide kendine has bir istikrar sahibi olmaya başladı.

Bu gün memleketimizin kemalizim rejimine uygun ve halkımızın bilgi, ibret ve telkin gibi asımızın en mübrem ihtiyaçlarının hususiyetlerini ancak Halkevleri sahnelerinde bulabiliriz onun için : Halk-evlerimizin umumî gayretlerinden birisi de halkın sahnelerden alabilecek intibah kablliyetlerini de artırmaktır.

Halkevi sahneleri hulaseten şu hedef ve gayeleri göz önüne almaktır.

1 — Halka hayatın iyi veya kötü taraflarını gösterip iyiyi veya kötüyü tanıtmak ve göz önüne koymak.

2 — Sahne vasıtasıyla fikir telkin etmek.

3 — Sahne hayatının şamil

kudretini yaymak.

4 — Halkı sahneye ısındırmak.

5 — Halkı halkevlerine ısındırmak.

6 — Ve nihayet Halkevlerinin umumi prensiplerinden olan irşad ve tenvir vasıtası haline girmektir.

Bu ve buna benzer pek çok faydalı işleri kendi üzerine alan Halkevleri sahneleri gün geçtikçe daha büyük ihtiyaçları ve daha büyük yükleri deruhte edecektir. Yeterki halkımızın sahneye karşı olan meyil ve mahabbetleri artsın.

Talebe Yazıları

30 AĞUSTOS

*Asker ! sana biz bu gün en rengin çiçeklerden
Örülen bir çelengi verdik, bayram yaparak.
Sevincimiz, neş'emiz aks ederken göklerden,
Seni alkışlıyoruz : gönül şen alınıtz ak.*

*Zafer denen kalenin hâkimi oldun bu gün.
Onun için yapıyor bu koca millet düğün.*

*ATATÜRK ! Ey kutsî ruh, ey kalplerdeki varlık !
Sana sonsuz sevgiden çelenkler yolluyoruz.
İnciliyor seninle kalpleri bahtiyarlık,
Biz yolunda yürüyen, parıldıyan bir koruz.*

*Seni tebci ve takdis eder dogan güneşler,
Zaferin, en ümitsiz gönlü bile güneşler.*

*İNÖNÜ ! bu büyük yurt sana bağlıdır içten,
Bu yurdun rehberisin ışıklarla, renklerle.
Ruhumuzun üstüne güneşler saçarken sen,
Seni karşılıyoruz en rengin çelenklerle.*

*Koşuyoruz peşinden ; yükselecek bu millet.
Yaşlanacak, fakat dinç kalacak CUMHURİYET !*

Celâl Güvenç

İDEAL VARLIK

F. İnanc

Hayat mücadelesinde hem maharet hemde malumata ihtiyaç vardır. Maharet faaliyete bağlı bir kabiliyet olduğu gibi malumat ise zihinde tekevvün eden bir çok tasavvurlardan ibarettir. İşte yarının neslini hazırlamak için çocukların kafasına tesire çalışan mühim Terbiye yerlerinden biri olan kitapsaray ideal bir varlıktır.

Kültür inkilâbı Kemalizmin en karakteristik vasıflarını ifade eder.

Kültürsüz bir millet , tarihsiz

bir millettir. Mini, mini çocuklarımız için okul nasıl kültür yuvası ise ; büyüklerimiz içinde kütüphaneler temiz, eğlenceli bir mefkûre yuvasıdır. .

Kahvehanelerde pis yerlerde bozuk havayı teneffüs etmek varlığı söndürmek , şuursuz bir hareketin muhssalasıdır.

Bu gün pek zengin olan kitap sarayımız her isteğe cevap verecek durumdadır. İyi düşünürsek ideal varlık kahvelerde değil; Kütüphane ve diğer kültür yuvasındadır.

DIYARBAKIR HAKKINDA YAPILAN ETÜTLER

K. Baykal

Bu sayıda türk harflerile yapılan etütlerden bahsetmeyi uygun buldum.

23 — Diyarbakır tarihi, Bedri Günkut. Diyarbakır matbaasında basılmış.

Halkevinin altıncı yıl dönümü armağanıdır. Diyarbakır Halkevi neşriyatından No. 3.

Kitap 158 sayfadır, sonunda tarihi anıtlara ait 19 tane resim vardır. Coğrafi bölümde şehrimizin yerini, tanıtıyor. İçme sularının yedi çeşidi, konuşulan dil hakkında malumat verdikten sonra tarihe giriyor. Sumerlerden Metlere kadar geçen devirde, umumi tarihten ve bazı vesikalardan istidlâlen mintakamıza gelmiş ve savaş yapmış kavmlerden, şehrimizin atları hakkındaki rivayetler, Persler Romalılar, Surların yapısı hakkında rivayetler ve tenkitleri, Orta ve yeni zamanda Diyarbakırın tarihi, Türk ve islam devletlerinin nüfus ve idareleri hakkında tarih sırasile muhtasar malumat verilmiştir. Tarihi eserler hakkında da mücmel malumat verilmiştir. Şehrin adı ile surların yapıları hakkındaki rivayetleri tahlili fena değil Umumiyetle okunmaya değer bir

eserdir.

24 — Diyarbakır tarihi, Basri Konyar, Ulus basımevi 1936. kitap 3 cilttir. Birinci cildi tarih, ikincisi kitabeler, üçüncüsü yıllıktır.

Birinci ciltte şehrimizin tarihi mechul zamandan başlanıyor, fakat umumi tarih malumatından ve istidlâllerden başka bir şey değildir Adeta eski kavimlerin umumi tarihidir. Kıymetli tarafı surların eskiliği, Romalılar tarafından tamir edildiği hakkındaki mutalaalarıdır. Ortazaman tarihi hakkında verdiği malumat üzerinde biraz düşünülür, Mesela 203 üncü sayfada Timur Diyarbakıra geldiği zaman Yunus ve cercis peygamberlerin kabirlerini ziyaret ettiği ve üstlerine kubbe yaptırdığı kaydedilir. Bu kayıtlar Hammerde var, fakat peygamberler burada yok Musul'dadır. Bu kabil mülâhazaları biz aşağıda yazılı eserde gösterdik.

Bu cildin sonunda safaviler gününde Diyarbakır yazılmış, Yavuz selimin zabtı icmal edilerek kitaba son verilmiş. İlave edilen resimlerin başında şehrin bir plâni ve birde kroki vardır. Kroki Amida'dan aynen alınmış, bittabi

yalnız kiliseler yazılmış her nasılsa Türk eserlerini ilâveyi unutmıştır.

Basri Konyar'ın Diyarbakır tarihinin ikinci cildi :

Bu cildin adı (Diyarbakır kitabeleri) dir. Bir kaç söz başlığındaki mukaddimesinde, eserin Amida'dan terceme edildiği bildirildiği gibi kısaca tenkid de vardır. Şehrimizdeki Türk eserlerine ait mülâhazaların hatalı oldukları, haklı olarak, gösteriliyor. Amida müellifinin, Beyliye'nin yolladığı fotoğraflardan okuyabildiği kadar ve bitaraf olmiyarak yazdığı eserinden aynen terceme edilen bu ciltteki kitabe kayıtları bittabi amida'nın ayındır, eksiktir, kitabelerin bazıları da doğru değil, Basri beyin de dediği gibi Türk atlarını ve Türk tarihini hazmedememiştir. Basri Konyar'dan kitabelerin aslından okunmasını beklerdik, Arkadaşım Süleyman savcı dan aldığı notlardan yalnız bir kaç kitabeyi almakla iktifa etmeyip 136 ıncı sayfada dediği numaraları da iyi tercüme etmesi çok iyi olurdu. Diyarbakır kitabelerini öğrenmek isteyenler bu kitabı aslı olan Amida'yı da değil yakında basılacak olan (Diyarbakır anıtları ve tarihi) eserimizi okusunlar.

Basri Konyar'ın üçüncü cildi tam bir yıllıktır. Şehrimiz ve bölgemize ait iyi malûmat vardır. Tavsiye ederiz.

25 — Kıymetli arkadaşım Sü-

leyman Şavcı ile beraber Hazırladığımız (Diyarbakır anıtları ve tarihi) adlı eserimizi bu Bibliyografya sütununda yazmak sırası geldi (başka yazma kitaplardan bahsettiğim gibi bu yazmayı da almakta zaruret vardır.)

Kitabımızı şöyle tertip ettik :

Başlangıç, şehrimizin ad ve kuruluşu hakkında mutalea, surların yapısı, bu günkü burçların kimler tarafından yapıldığı, ve mimarı vaziyetlerinin tahlili, uzunluk ve burç sayısı. Diyarbakır tarihi (islâmlıktan önceden bu güne kadar, her devir bir fasla ayrılmış, her iddia ve her vak'anın istinad ettiği vasika gösterilmiş, hükümdar ve valî ile zamanları hakkındaki görüşler bu vasikalarla düzeltilmiştir.) her anıt için bir tane olmak üzere 95 fiş yapılmış. Bir de Türkçe ve fransızca turistik plan eklenmiştir.

Kitabımız, Van Berchem'in ve buna dayanan bütün eserlerin yerine ikame edilmiştir. Kabartmaları canlandırarak, çeşitli küfi kitabeleri doğrudan ve hatasız okuyarak meydana getirdiğimiz bu eseri okuyan şehrimizi anıtları, kitabeleri ve tarihi ile doğru olarak anlayacak, öğrenecektir.

İmtiyaz_sahibi : Diyarbakır Halkevi
Umum Neşriyatı idare eden
Avukat Ağâh_Arman

Diyarbakır Basımevinde basılmıştır